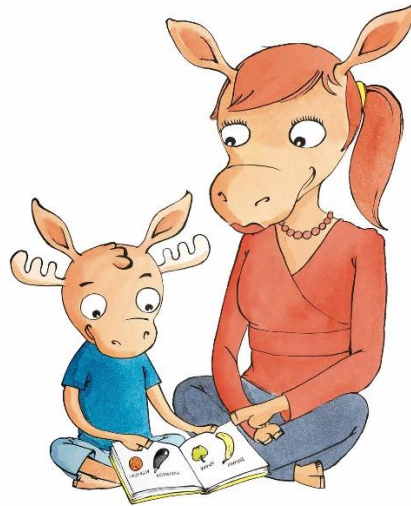

HYVIEN VUOROVAIKUTUS- JA KAVERITAITOJEN VAHVISTAMINEN KURIKAN VARHAISKASVATUKSESSA

- kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumisen toimintamalli

”Hyvä mieli tulee
siitä, kun ollaan
sovussa”

Saatteeksi

Kiusaaminen on yleistynyt yhä pienempien lasten keskuudessa ja siihen puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on erittäin tärkeää. Vielä tärkeämpää on yrittää eri keinoin ennaltaehkäistä kiusaamisen esiintymistä. Näkemyksemme on, että kaikki riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista, mutta niistä saattaa tulla toistuessaan ja pitkään jatkuessaan kiusaamista. On tärkeää, ettei yksittäinenkään lapsen loukkaavaksi kokema käyttäytyminen jää huomiotta. Kiusaamisen määrittelyssä on tärkeää huomioida lapsen oma kokemus kiusaamisesta. Huomiota kiinnitetään myös lapsen kykyyn arvioida tilannetta. Lapsen kokemukset ja kertomus tilanteesta ohjaavat puuttumista sekä ennaltaehkäisevää työtä.

Kurikan varhaiskasvatuksessa on laadittu hyvienn vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen suunnitelma, joka on kiusaamisen ennaltaehkäisyn- ja puuttumisen toimintamalli. Suunnitelma on tarkoitettu ohjenuoraksi koko varhaiskasvatuksen henkilökunnalle.

Suunnitelmaa on aloitettu työstämään elo-syyskuussa 2018 Kurikan vasutyöryhmässä, johon kuuluvat varhaiskasvatuspäällikön lisäksi päiväkodinjohtajia, lastentarhanopettajia, erityislastentarhanopettajia, lastenhoitajia ja perhepäivähoitajia. Aivan ensimmäiseksi ryhmien aikuiset kysivät eri-ikäisiltä lapsilta asioita, joista tulee varhaiskasvatuksessa hyvä mieli ja asioita, joista tulee paha mieli. Näitä lasten tuottamia vastauksia on sisällytetty tähän suunnitelmaan elävöittämään tekstiä ja konkretisoimaan asioita. Tämän kysymyksen asettelun jälkeen vasutyöryhmässä päätettiin lähestyä kiusaamista hyvien vuorovaikutus – ja kaveritaitojen näkökulmasta. On tärkeää vahvistaa lapsen vuorovaikutus-, tunne-, kaveri- ja empatiataitoja. Nämä itsessään ovat merkittäviä kiusaamisen ennaltaehkäisyn elementtejä.

Vasutyöryhmästä valittiin kolme edustajaa, jotka kokosivat asioita suunnitelmaan ja sitä muokattiin vasutyöryhmässä. Lisäksi suunnitelma kävi kommenttikierroksella kasvattajilla sekä varhaiskasvatuksen esimiestimissä sekä erityislastentarhanopettajien tiimissä. Lopuksi suunnitelma hyväksyttiin Kurikan sivistyslautakunnassa. Suunnitelman käyttöönoton yhteydessä koko henkilöstölle järjestetään PIKI-koulutus (pienien lasten kiusaaminen).

Lapsella on oikeus suojaan fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa vastaan. Kaikilla lapsilla on samat oikeudet ja he ovat samanarvoisia, eikä ketään saa syrjiä. (YK:n lasten oikeuksien yleissopimus artikla 2, 19)

Varhaiskasvatuslaissa on useita mainintoja, joihin kiusaamisen ennaltaehkäisy- ja puuttumisen toimintamallilla pyritään osaltaan vastaamaan (varhaiskasvatuslaki 540/2018 3§ ja 10§)

- edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia
- varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö
- turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä
- edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa
- kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.

Kurikan varhaiskasvatuksen visio on ” Onnellinen ja leikin iloa täynnä oleva lapsuus Kurikassa” ja toiminta-ajatus on ” Onni teherä itte ja yhyres pärjätähän”. Kurikan varhaiskasvatussuunnitelmassa on myös kurikkalaista varhaiskasvatusta ohjaaviksi yhteisiksi arvoiksi nostettu lapsen oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja turvalliseen oppimisympäristöön sekä oikeus päivittäiseen leikkiin ja oppimisen iloon. Kasvattajan tärkeä tehtävä on kiinnittää huomiota tunneilmastoon, minkä kasvattajat luovat omalla toiminnallaan. Jokaisella sanalla, jokaisella katseella, jokaisella hymyllä vaikutetaan siihen, että psyykinen oppimisympäristö on turvallinen ja lämminhenkinen. Sekä kiusaajalla että kiusatulla ja myös kiusaamista seuraamaan joutuneilla muilla lapsilla on oikeus pedagogiseen ohjaukseen ja aikuisen apuun. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti sekä suunnitelmallisesti.

Sisältö

1. Mitä kiusaaminen on?
2. Miten toimimme, että kurikkalaisessa varhaiskasvatuksessa jokaisella on hyvä olla?
3. Kiusaamiseen puuttuminen
4. Lapsiryhmän suunnitelma
5. Arviointi

1. MITÄ KIUSAAMINEN ON?

Se on toistuvaa, tietoista ja tahallista. Se on ryhmäilmiö, missä ilmenee erilaisia rooleja: kiusaaja, kiusattu, apuri, kannustaja, puolustaja sekä hiljainen hyväksyjä. Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa, fyysistä, sanallista tai psyykkistä ja siihen liittyy aina vallankäyttö.

Päiväkodissa esiintyvät kiusaamisen muodot ja tavat

(Kirves & Stoor-Grenner, 2010)

FYYSINEN

- Lyöminen
- Potkiminen
- Kamppaaminen
- Esteenä oleminen
- Vaatteiden repiminen
- Nipistely, raapiminen, pureminen
- sylkeminen, hiuksista vetäminen
- Kivien, hiekan tms. heittäminen
- Leikkien sotkeminen

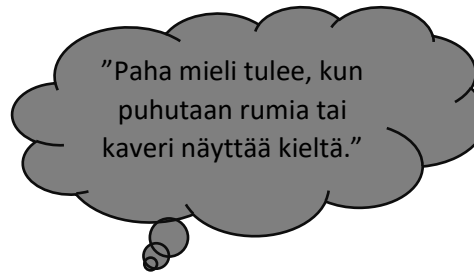
PSYKKINEN

- Uhkailu
- Manipulointi
- Kiristäminen
- Ilveily, ilmeily
- Poissulkeminen
- Leikin sääntöjen muuttaminen
- Selän takana puhuminen
- Puhumatta jättäminen

SANALLINEN

- Haukkuminen
- Nimittely
- Härnäminen
- Lällättäminen
- Vaatteiden, hiusten ym. kommentointi
- Matkinen

2. MITEN TOIMIMME, ETTÄ KURIKKALAISESSA VARHAISKASVATUKSESSA JOKAISELLA ON HYVÄ OLLA?

Kasvatusyhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Kasvatuskumppanuus ja yhteiset arvot huoltajien ja varhaiskasvatuksen välillä ovat erityisen tärkeitä. Kasvatusyhteistyö lähtee lapsen tarpeista ja hyvällä, dialogisella vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys kasvatusyhteistyön toteutumisessa. Erityisesti dialogista keskustelua tarvitaan silloin, kun vanhempien ja henkilökunnan näkemykset mahdollisesti eroavat toisistaan. Huoltajien tuki varhaiskasvatuksen henkilöstölle on ensiarvoisen tärkeää. Lasten vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisessa huoltajilla on iso rooli. Näiden taitojen vahvistaminen ehkäisee kiusaamista.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliseen luottamukseen ja kunnioitukseen. Haluamme kurikkalaisessa varhaiskasvatuksessa erityisesti panostaa hoidon hyvään alkuun ja luottamuksellisen suhteen rakentamiseen. Lapsella on lupa ikävöidä huoltajiaan hoitopäivän aikana ja kasvattajien tehtävä on tukea lasta tässä.

”Hyvä mieli tulee...

kun tehdään ystäväjuttuja.

kun joku hymyilee, niin se on
kivaa.

tää on niin kiva paikka, että kotiin
ei onnistu lähteä heti.”

”Ei mistään tuu paha mieli, hyvä
mieli vaan kokoajan.”

Yhdessä perheen kanssa voidaan miettiä, miten lapsen ikävää voidaan helpottaa. Lapselle voidaan antaa mukaan valokuvia perheestä, joita katsomalla hän saa pidettyä perheen mielessään. Hän voi tuoda päivähoidon huoltajalta tuoksuvan esineen tai vaatekappaleen. Lapsella on lupa näyttää surunsa ja sensitiivisten kasvattajien velvollisuus on tarjota syyliä ja lohtua.

"Paha mieli tulee, jos tulee ikävä isää tai äitiä."

Turvallisen ilmapiirin vahvistaminen

Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa pyritään tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, jossa yksilöt tukevat ja kunnioittavat toinen toisiaan. Tarvitaan turvallinen ilmapiiri, jotta voidaan harjoitella toisten kunnioittamista arjen pedagogiikassa. Jokaisen lapsen ja aikuisen on voitava olla oma itsensä. Turvallisen ilmapiirin luomisessa tärkeää on kasvattajan sensitiivisyys, oikeudenmukaisuus, lasten tasa-arvoinen kohtaaminen sekä lapsen yksilöllinen tukeminen hänen identiteettinsä kehittämisessä.

"Hyvä mieli tulee, kun saa laulaa sylissä."

"Hyvä mieli tulee halaamisesta ja lohduttamisesta."

Kasvattajat ja yhteisö

Varhaiskasvatuksessa kasvattajan tulee toimia hyvää vahvistaen. Ryhmän aikuisten on toimittava saman arvopohjan mukaisesti.

Kasvattaja sitoutuu lapsiryhmässä läsnäoloon ja toimii lapsen tulkkina, jos lapselta puuttuu sanat kertoa kokemastaan. Tärkeää on kuitenkin se, mitä lapsi itse kokee.

"Kun joku piirtelee mun kans ja leikkii, niin se olis kivaa!"

Hyvä mieli tulee siitä, kun hoitotädit on paikalla.

Vinkkejä kasvattajalle:

Kasvattajan keinoja turvallisen ilmapiirin vahvistamiseen

Kannustetaan kaikkia lapsia, huoltajia ja kasvattajia. Annetaan kaikille tunne siitä, että he ovat tärkeitä ja tulevat kuulluiksi.

Annetaan paljon positiivista palautetta.

Aikuinen tarkistaa omat asenteensa ja ymmärtää oman esimerkkinsä tärkeyden.

Aikuinen tiedostaa omat tunteensa sekä aikaisemmat omat kokemukset.

Aikuinen toimii suunnitellusti ja arvioiden etenemistä ilmapiirin vahvistumiseksi.

Aikuinen havainnoi leikkiä ja vuorovaikutustilanteita.

Kiinnitetään kunnolla huomiota lasten ryhmäytymiseen kauden alussa ja uusien lasten tullessa ryhmään toimintakauden aikana.

Päivittäin harjoitellaan sosiaalisten suhteiden rakentamista ja ylläpitämistä.

Opetetaan lasta hyväksymään erilaisia ihmissuhteita ja sietämään pettymyksiä.

Kannustetaan lasta leikkimään muidenkin kuin oman parhaan kaverin kanssa.

Kaikilla on lupa erehtyä ja harjoitella.

Ennakoidaan uusia ja haastavia tilanteita keskustellen niistä etukäteen lasten kanssa.

Lasten kanssa tulee keskustella tai muulla tavoin käsitellä erilaisista tapahtumista ja oman toimintansa vaikutuksista muihin.

*"Hyvä mieli tulee siitä,
kun joku kehuu."*

*"Paha mieli tulee, jos
joku lyö toista, niin
sitten pitää toiselle
sanoa jotta ei saa
lyödä."*

*"Paha mieli tulee,
kun sanotaan, että
et pääse mun
synttäreille."*

*"Paha mieli tulee, kun
joku sanoo, etten saa
tulla leikkiin mukaan."*

Pedagogiikka hyvän vahvistamisessa

Suunnitelmallisella pedagogiikalla on merkittävä rooli hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisessa. Havainnoinnin kautta pedagogiikkaa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Lasten osallisuus tulee näkyä arjessa, jossa tuetaan tasa-arvoisuutta. Sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja sekä tapa- ja moraalikasvatusta harjoitellaan päivittäin ja niillä tuetaan vertaissuhteita kaikkien lasten kohdalla (esim. syrjäanvetäytyvät/ujot lapset sekä rohkeat/ vilkkaat lapset).

Muutamia esimerkkejä käytössämme olevista pedagogisista menetelmistä:

- Ryhmän säännöt
- Pienryhmätoiminta
- Huomaa hyvä
- Ihmeelliset vuodet (olemassa olevan osaamisen hyödyntäminen)
- Kaverihieronta
- Erilaiset tunnekortit
- Aggression hallinnan harjoittelu
- Leikkipedagogiikka (opetellaan leikkimään erilaisissa ryhmissä, kasvattajan tuki ja moninainen rooli leikissä)
- Draama ja sadut

"Hyvä mieli tulee yhdessä tekemisestä."

"Hyvä mieli tulee, kun pyytää anteeksi."

Vinkkejä kasvattajalle:

Keinoja hyvien kaveritaitojen vahvistamiseksi

1. Havainnoi lasten leikkiä sisällä ja ulkona.
2. Keskustele lasten kanssa ystävydestä ja kiusaamisesta esim. Missä ei-toivottua käytöstä tapahtuu?
3. Rohkaise lapsia olemaan avoimia. Vaadi lapsilta rehellisiä vastauksia myös ikävistä asioista.
4. Tee yhteistyötä vanhempien kanssa ja rohkaise heitä olemaan yhteydessä pienissäkin murheissa.
5. Haastattele lapsia.
6. Käytä kuvia apuna vuorovaikutustaitojen opettelussa.
7. Lue lasten kanssa ystävyttä ja kaveritaitoja käsitteleviä kirjoja.
8. Tarkkaile ja tutki lasten yhteistoimintaa ja dokumentoi havaintosi.

Kiusaamiseen puututaan ja hoidetaan asiaa sovitulla tavoilla

Kiusaamiseen puuttuminen

- tapa- ja moraalikasvatus
- ryhmäytyminen, ryhmään liittäminen
- huomaa hyvä –menetelmä
- ihmeelliset vuodet –menetelmäosaamisen hyödyntäminen
- kaverihieronta
- tunnekortit
- draama ja sadut
- ryhmän säännöistä sopiminen
- pienryhmätoiminta
- empatiataidot
- sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelu
- aggression hallinnan harjoittelu
- lasten osallisuus eri asioissa
- hyvän yhteishengen luominen

Pedagogiset menetelmät

Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistaminen (Kiusaamisen ennaltaehkäisy)

- aikuisen antama oma esimerkki lapsiryhmässä (puhetapa, kohtelu, kehon viestintä..)
- aikuisen läsnäolo lasten toiminnoissa
- aikuisen kiinnostus mitä lapsille kuuluu
- aikuisen tapa puhua (lämmihenkisyyys, kohteliaisuus, hyvän esiintuominen)
- luottamuksellisen yhteistyösuhteen luominen huoltajiin ja lapsiin
- suvaitsevaisuus ja erilaisuuden ymmärtäminen
- jne.

Kasvattajat ja yhteisö

TURVALLINEN ILMAPIIRI

3. KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

Kurikkalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda turvallinen kasvatusympäristö, jossa kiinnitetään erityistä huomiota positiivisiin vuorovaikutussuhteisiin. Kiusaamisen ja loukkaavan käytöksen kohdalla pyrimme nollatoleranssiin. Jos tällaista esiintyy, siihen puututaan heti.

Kaikki riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista, mutta niistä saattaa toistuessaan tulla sellaisia. Tärkeää on huomioida lapsen oma kokemus kiusaamisesta, sen tulee ohjata puuttumista sekä ennaltaehkäisevää työtä.

HUONEENTAULU KIUSAAMISTILANTEIDEN SELVITTÄMISEEN

- Kiusaamiseen puututaan heti!
 - Kiusaamiseen puuttuu se aikuinen, joka on paikalla.
 - Jälkiselvittely tehdään omassa ryhmässä, oman aikuisen kanssa.
- Epäsuora kiusaaminen: Puututaan heti, kun sitä on havaittu. Tapahtuma selvitetään ja siitä keskustellaan. Tarvittaessa autetaan lapsi mukaan leikkiin.
- Suora kiusaaminen: Tilanteen rauhoittaminen. Sen jälkeen selvittely ja keskustelu.
- Tiimissä keskustellaan, miten huoltajille tiedotetaan tapahtumista sekä tarvitaanko huoltajia mukaan selvittelyyn.
- Seuraamusten tulee olla tasapuolisia ja oikeudenmukaisia. Tämä edellyttää sitä, että aikuisen täytyy tietää, mitä todella tapahtui ennen kuin seuraamuksia annetaan.
 - Seuraamukset ovat aina tapauskohtaisia!

4. LAPSIRYHMÄN SUUNNITELMA

Kurikan varhaiskasvatus

Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen ja kiusaamisen puuttumisen suunnitelma

Toimintakausi: _____ - _____

Yksikkö/ryhmä: _____

1. Vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen keinot (Kiusaamisen ehkäisyn keinot)
2. Millaista kiusaamista ryhmässä esiintyy?
3. Miten kiusaamiseen yhteisesti puututaan? miten toimitaan?
4. Suunnitelman arviointi? miten, milloin ja kuka?

Johdannot kysymyksiin:

1. kysymys: Päiväkodin/perhepäivähoidon ja ryhmän omat kiusaamisen ehkäisyn keinot. Miten kiusaamista ennaltaehkäistään? Miten henkilökunnan oma käytös ja suhtautuminen lapsiin vaikuttavat kiusaamisen ehkäisyyn? Miten tiimin omaa toimintaa tulee tarkastella ja peilata sekä yksin että tiimin kanssa?
2. kysymys: Yhteisesti päiväkodissa/perhepäivähoidossa sekä ryhmässä keskustellaan arvoista ja tavoitteista Kurikan vasun pohjalta. Työntekijöillä on tietoisuus kiusaamisen eri muodoista ja ilmentymistä. Minkälaista kiusaamista juuri tässä ryhmässä esiintyy, tai mihin tulee kiinnittää huomiota?
3. kysymys: Päiväkodin/perhepäivähoidon ja ryhmän yhdessä pohditut keinot, miten kiusaamistilanteisiin puututaan. Miten puututaan pienempiin riitoihin, jotta voidaan ennaltaehkäistä, ettei riidoista kehity ajan kanssa kiusaamista. Miten reagoidaan, kun kiusaamista havaitaan? Miten asioita käsitellään yksittäisen lapsen kanssa sekä lapsiryhmässä? Miten asioista kerrotaan vanhemmille ja mitä toimia heiltä odotetaan?
4. kysymys: Kuka ja milloin kiusaamisen vastaista toimintaa arvioidaan? Missä asioissa on edistytty, mitkä asiat kaipaavat lisätarkastelua. Miten uudet työntekijät perehdytetään?

5. ARVIOINTI

Tämä Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen toimintamalli liitetään Kurikan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan ja ryhmäkohtaiset suunnitelmat liitetään kunkin ryhmän ryhmävasuihin.

Toimintamallia käydään läpi vuosittain, samoin ryhmäkohtaiset suunnitelmat päivitetään ajantasaisiksi vähintään vuosittain, mutta ryhmien tarpeet huomioiden useamminkin. Arviointi ja kehittäminen tulee olla jatkuvaa. Tätä tuetaan toimivalla johtajuudella sekä ajankohtaisilla koulutuksilla.